

Нохч-ПалгӀай комсомола обкома пленуме

24-ча июле хиннай Нохч-ПалгӀай обкома комсомола пхелӀагӀа пленум. Пленуме ю-ца оттаяр цӀаа вопрос яр, «Республикерча комсомольски организациа хьалхагӀа латта декхарах Нохч-ПалгӀай АССР юха оттаяр», яхаш. Цох йола доклад яр вар обкома комсомола секретарь нов. Голубовский.

Доклад йисте яьлча кӀамаьл дир комсомольско-кагирхой бригадан кулгал деш волча Хьалха-Мартан районерча нов. Россевс.

— Тха комсомольско-кагирхой бригада членаш 160—180 процент шой балха нормаш кооачаш еш ба, хьалха хӀанз оаха тӀаийагӀа декхар — доахна мел эша доактар кийч а даь царна 1ан кооачам бе аьнна, — аьлар цо.

КӀамаьл даьча обкома комсомола инструктор йолча нов. Мусоевс аьлар:

— Тахан вай аьлашгӀа кийт-тад республикерча нормаш балхах кооачам боадараш а, цун толамаш дуьца аьнна. Вай балхах эггара кооачам боадар хетт сон, кӀамаьл кӀамий кӀал-наха нийсса говзалаш йолаш, дийша хургобаш нокхийн гӀалгӀайн кӀалнаха юкье беш бола болх чӀоагӀа ладара лелабар. ХӀанз а кӀаьнара зако-наш леладеш ба вай хьаболла дезалаш, цу законаша харца-харча навьт гӀа боах вай ка-гирхой, царна деша а, сактер-да а йизза паргӀато ца лаш.

Техьа-Мартан райкома комсомола секретара н. Зацепинас дийцар шой районо аьла-шагӀагӀа комсомольско-ка-гирхой звеноша дика болх ба-ра хьабехьа а, политико-хье-хама болх цу районо ладара болга а.

Алански МТС кертерча ин-женер волча комсомольца Ма-милосв аьлар:

— ДОСААФ-а болхи физ-культурни болхи вай лакхбах, лоархӀама делебе беза, хӀанз аьлча кагирхойша цунах чӀоа-гӀа сактердам а пайда а эц. Уж балхаш ладара леладу вай республикан комсомольски организацис. Массавола ка-гирхой декхарила «ва болх а ца беш харцаха а лелаш, кӀа-хьабехьагӀа сатем боабараша дукхал-ма-моте кӀовсам лот-табе.

ДӀахо кӀамаьл даьча обком комсомола секретара нов. Ал-богачевс, Первомайски рай-кома комсомола секретара нов. Котиевс, нов. Шариповс иштта кӀа барашен дийцар дукха комсомольшаш а комсо-мольщи ха йола кагирхойни болх а ца беш юьгарча пайдан кӀахьагама дакӀа а ца лоташ хилара хьабехьа а царца беш бола культурно-хьахама болх лакхбе безалга а.

Пленума болх йисте боалаш кӀамаьл даьча обкома парте агитациени пропагандан заве-дуощен заместитель волча нов. Лагунис комсомола болх латтарча, тоабара докхийн де-кхараш оттадир.

Пленумо дийцадох соцам тӀаийцар.

Жен дикагӀа дола тайпа тоалуш латт

Сийлахь-божкхача октябра 40 шу дызара сийна социали-стически хьабаш шойаш даь гӀа-лоацамаш кооачашьдеш, док-хий толамаш даьхар Курча-ловски районерча Сталина цѐ-рах йолча колхозера шойаша юкье дукха а кагирхой а бо-лаш болча жалеладархоша. ХӀанз колхоза фермашка 14700 усталгӀ ба, царха ворхӀ эзарнел дукхагӀ жий ба. Ужк шера бӀаьсти юьктера хьиспа-ца бӀаь жийба 114 1аьхар баьб. Яьла лӀаьцарна юкье хьалха йолча Сулейманова Хазбулатта бригада. Шойаш леладеца 789 жегара цар жекбаьб 1030 1аьхар. 130 1аьхар жекбаьб бӀаь жийнагара, жалеладархой бригадаша новьжстийн Сурхо-ев, и Магомедовс. ЧӀоагӀа кӀа-хьабег жалеладархоша жен тай-паш тоадара гӀулакха. Хьайба-ях 80 процент ханзалеьхь дн-ках долча тайпаях да.

К. ТААЕВ,
ВЛКСМ Курчаловски райкома секретарь.

Советски паччахьалкхен низ

1957-ча хьалхарча ах шера СССР-а халкӀа боахам паччахьалкхен план кооачашьарах
СССР-а Министрий Советерча Центральни статистически управленен

Х О А М

1957-ча хьалхарча ах шера промышленность, юртбоахам, транспорта капитални гӀишлонаш дегаьрах, болхлой а гӀу-лакхерча наьха а дукхала лоархӀам хуьцбаларах, вахара хьал а культура а лакхьаларах дола бакьдараш ераш да.

ПРОМЫШЛЕННОСТЕ ПРОДУКЦИ АРАХЕЦАРА ПЛАН КХОАЧАШЬАР.

ССКП XX-ча съезда Директиваши хьекжжа, 1957-ча хьал харча ах шера промышленносте продукци арахецад дикха лакхденнад. Промышленносте валовой продукци арахецад хьалхарча ах шера план СССР-е гӀолла 104 процент кооачаш яьй. ДӀадахача хьалхарча ах шераца нийсйича промышленни продукци 10 процент дукхах арахийдай, царха хьалхарча кварталс — 9 процент, шоллагӀа кварталс — 11 процент хецаш.

ДӀадахача хьалхарча ах шераца нийсйича 1957-ча хьалхар-ча ах шера производстван кечалаш (группа «А») хьаьр 11 процент дегаденнад, хьалта вахача эша предметаш хьадар 8 процент дегаденнад.

Ерригача союзни республикашка хьалхарча ах шера план тӀехкоачашьаьй. Производстван план кооачашьарах про-мышленностан валовой продукци дегаьрахи дола кӀаьст-кӀаьстача республикай хьохамаш ераш да.

1957-ча хьалхарча ах шера план кооачашьара процент	1956-ча хьалхарча ах шера нийсар 1957-ча хьалхарча ах шера процент
РСФСР	104
Украински ССР	104
Белорусски ССР	107
Узбеки ССР	103
Казахски ССР	102
Грузински ССР	104
Азербайджански ССР	101
Литовски ССР	109
Молдавски ССР	112
Латвийски ССР	109
Киргизски ССР	104
Таджикски ССР	104
Армянски ССР	103
Туркменски ССР	104
Эстонски ССР	108

ССКП ЦК февралерча Пленума а СССР-а Лакхера Сова-та VII-ча сессен а дӀахо йодача хана промышленностан гӀишлонаш хьалхарен управленен организаци тоарах долча соцамашка хьекжжа экономически административни районаш-ка 105 халкӀа боахаман Советаш ежжай.

Советархозашка дӀаеннача предприятиша ерригача СССР промышленни продукци днь даькӀах кхо дакӀа хьаю, царха дерригача чона, металлургически машинни, 1анара а газа а турбинаш, автомобилни 100 процент; аьшк-болат дакӀахара, 1аьржача металлний прокат, миниральни лаьтта тоаду молхаш, цемент яра хӀама ца эшшаш 100 процент; 1ор баккхара 98 процент; мехкдаьтта дакӀахара хӀама ца эшшаш 100 процент (Азербайджански ССР мехкдаьттан министерстве гӀолла доккхар а лерхӀаш); кӀада дара 97 процент; кога гӀирс бара 81 процент.

Паччахьалкхен промышленностен кӀаьст-кӀаьстача от-раслашка валовой продукци дегаьра хьохамаш ераш да.

1957-ча хьалхарча ах шера план кооачашьара процент	1956-ча хьалхарча ах шера нийсар 1957-ча хьалхарча ах шера процент
1аьржа металлурги	106
бос бола металлурги	106
КӀоран промышленност	116
Мехкдаьтта докха промышленност	115
Мехкдаьтта тайп-тайпара продукташ	109
Йоаха промышленност	113
Электростанцеш, электросеташ, теплосеташ	113
Машинаш хьаьр, металлех эшараш дар	112
Химически а резине а промышленност	123
гӀишлоний материални промышленност	109
хьуна, каьхата, хьунах тай-тайпара эшараш ду промышленност	105
йаьга промышленност	111
даарий а чамбарий а промышленност	124
цунца цӀаьна:	124
дулха промышленност	124
даьтта, наьча, шурех кхьайола продукташ	124
Йоаха промышленност	124

Йоккха-езача промышленносте 1лора, мехка даьтта, газ, сланец, марганеца руда, 1аьржача металлний прокат, кокс, бензин, дизельни доагам, электроэнерги, алюминий, даьш, кӀа-ла, молибдена концентраташ, синтетически аммиак, каустиче-ски сода, серни кислота, цемент, асбест якхара автопокрыв-каш, миниральни лаьтта тоаду молхаш, басараш — краси-лаш, химически машинаш, тай ду станокаш, 100 квт низ бола электродвигателаш, электровакуумни прибораш, муьх кхуьха а легкой а автомобилаш, шариковой а роликовой а подшип-никаш, магистральни электровозаш, троллейбусаш, тракто-раш, тракторий культиватораш, буракаш-свеклаш, хьажжигиш чуйюй комбайнаш, тракторий косилкаш, шифер, рубиройд, толь, кхы йола пордукци а хьалгӀаьра ах шера план тӀех кооачашьаьй.

Ах шера йоагӀаца планал дукхагӀа арахийцад вахача дукха а эша е товараш: даьри, боамбе, тхан, лена кӀадаш, кога бухабу телата гӀирс, паьташ-носкеш, чухьа а тӀеханахьа а юьхаю-трикотаж, каьхат, сахьаташ, пиянино а рояль а яха пандараш, дулха, колбасаш, дулха даьтта, наьча, шурех у кхьайола продукташ а, баьца даарий даьтта, маргарин комсий чхьагӀар, шампански, гӀаьленаш, сапа, кхьодола товараш а.

Промышленни дукхах йолча продукци ах шера план кооачашьеш цхьайолча оюозни, республикашка лоархӀама йолча продукци план кооачашьар 1аьшданзар. РСФСР-е чон а аьшкболат а лоаладара, чкӀаьрий лувцара план коо-ачашьаьй. Украински ССР-а аьшк-болат лоаладара план кооачашьаьй.

Ерригача СССР-е гӀолла массадола тайпа кӀада хьадара план кооачашьеш, Белорусски ССР а Литовски ССР а про-мышленносте, лена кӀадаш дара, Гуржий ССР а Армянски ССР а промышленносте тӀах маша, зип, кхьадараш дара, Ли-товски ССР а промышленносте даьри дара хьалхарча ах шера план кооачашьаьй.

ПРОМЫШЛЕННИ ПРОДУКЦИ АРАХЕЦАРА ДЕГАДАРА

Керттера промышленни продукци 1957-ча хьалхарча ах шера арахецад хьаьхьох дӀахойолхача белгалонаша:

1957-ча хьалхарча ах шера арахийдай	1956-ча хьалхарча ах шера процент	1957-ча хьалхарча ах шера план кооачашьара процент
Чон — млн. тонн	18,2	103
Болат — млн. тонн	25,0	104
Прокат — млн. тонн	19,8	106
Кокс — млн. тонн	23,7	103
Аьшка руда — млн. тонн	41,3	108
КӀор — млн. тонн	226	108
цунца лаьрхӀа коксовать де дега 1лор	43	106
Сланцаш — млн. тонн	6,1	106
Мехкдаьтта млн. тонн	46,2	117
Газ — млрд. куб. метр	9,0	141
Электростанцеш — млрд. квт	102	108
цунца лаьрхӀа гидростанцеш	20,2	152
Миниральни удобрени млн. тонн	5,7	106
Каустически сода — эзар тонн	328	107
Кальцинированни сода — эзар тонн	796	105
Серни кислота — млн. тонн	2,3	109
Красителаш — эзар тонн	38,6	103
Автомобилиш покрывкаш — млн.	6,1	111
Этилови спирт — млн. дкл.	80	136
Металлургически оборудовани — эзар тонн	81	90
Химически оборудовани — млн. сом	425	107
Мехкдаьттай аппаратура — эзар тонн	27,4	106
Тай хьуьза машинаш	978	148
Ткачки станокаш — эзар	8,5	111
Парвоойн газани турбинаш — эзар квт.	2,061	97
Паровой, газани турбинашта яь генератораш — эзар квт	1,864	99
Йокхийн электрически машинаш — эзар	2,5	126
Электродвигателаш — млн.	1,0	117
Электростанцеш прибораш — млн.	48,6	109
Металл теда станокаш — эзар	63	104
Автомобилаш — эзар	244	108
Царца лаьрхӀа: грузовикаш легкой машинаш	184	105
автотбусах	55	118
Шарикан а роликан а подшипникаш — млн.	143	115
Трактораш — эзар (физически лоар-хӀаш)	101	118
царца лаьрхӀа лаьтта оахараш	52	128
трактора нохараш — эзар	61	92
Трактора сеплкаш — эзар	141	178
Трактора культиватораш — эзар	11	187
царца лаьрхӀа навесни яраш	51	141
Трактора косилкаш — эзар	16	110
КӀа оарда комбайнаш — эзар	57	159
КӀа оарда комбайни кӀа хьалгӀий. дераш — эзар	117	123
Свеклаш чуйюй комбайнаш — эзар	4,3	107
Хьажжигиш чуйюй комбайнаш — эзар	19	645
Силоса культураш чуйюй комбайнаш — эзар	25	246
Магистральни электровозаш —	133	127
Магистральни тепловозаш	150	263
Троллейбусах	216	108
Эскаватораш — эзар	4,4	144
Автогрейдераш —	949	118
ХӀамаш хьалгӀе арайоахаш йола хьу (колхозаша арайоахаш яр йоацаш — млн. куб. метр.	113	104
цемент — млн. тонн	13,7	118
Шифер — млн. условни плиткаш	1,048	121
Корашта дегта кизгаш — млн. кв. метр.	58	108
Тховна гӀа тоха каьхат — млн. кв. метр.	280	112
Кирпичк (колхозаша ер йоацаш) — млрд.	10	115
ВлашагӀагӀа аьшка — бетона конструкция а оаьхалаш а — млн. куб. метр.	5,9	157
Боамбе кӀада — млрд. метр	2,8	100,3
Зипи машен — млн. метр	137	106
Лена кӀадаш млн. метр	211	112
Даьри — млн. метр	388	104
Искусствени волокно — эзар тонн	73	118
Паьташ фаскеш — млн. парах	418	104
Чухь дуьхаду паьта барзкӀаш — млн. тхь дуьхаду паьта барзкӀаш — млн.	181	105
Шека обувь — млн. пара	155	109
Масса дола тайпа сахьаташ — млн.	11,7	107
Фотоаппараташ — эзар	631	112
Радиоприемникаш телевизораш — млн.	2,1	95
цӀагӀа лелаю холодиликаш — эзар	147	146
БарзкӀаш дутта машинаш — эзар	166	237
цӀагӀа лелаю пылесосаш — эзар	114	146
БарзкӀаш тега машинаш — млн.	1,1	120
Мотоциклаш — эзар	159	113
Велосипедаш — млн.	1,6	100,5
Пианинаш роялаш — эзар	26,4	131
Каьхат — эзар тонн	1,031	106
Дулх (промышленностан выра-ботка) — млн. тонн	0,8	130
Колбасни изделеш — млн. тонн	0,4	116
ЧкӀаьра — млн. тонн	1,3	92
Машдаьтта, наьча, кхы дола шурий продукташ, шурах мо лаьрхӀа (колхозаше, наха цӀагӀа кийде-раш доацаш) — млн. тонн.	9,5	125
Кондитерски изделеш — эзар тонн	794	104
Макарони изделеш — эзар тонн	493	135
Генардаьтта (колхозаша доккхар доацаш)	867	109
Маргарин — эзар тонн	239	106
Консерваш — млн. условни банка	1,054	98
Комсий чхьагӀар (колхозаша доккхар доацаш — млн. дкл.)	19,5	103
Шампански чхьагӀар — млн. шуша	15	111
Чай — эзар тонн	23,6	116
Сапа — эзар тонн	684	106
ГӀаьленаш — млрд.	108	105

Хьалхарча ах шера лакхделар кхы йола промышленно про-дукцеш арахецад а, кӀаьстта тайп-тайпара бесаш дола ме-таллаш алюминий, даьш, цинк.

Легки промышленностан предприятиша дӀахо шереш я эшаш долча товарий ассортимент. Геттара сихагӀа лакхьлуш латт наха чӀоагӀа эшаш дола цӀенача тӀах зипаш, моашоши делга, искусствени, даьрийн, ленах деш дола жаккардови кӀадаши арахецад.

ДӀадодача шера тоаденнад электроэнерги кооачам белга СССР-а Малхбузехьарча районашкен, Кузбассен, Малхбоале-хьарча Сибиргеи, кхыча вай мехкарча районашкен. Цунца лаьрхӀа цхьайолча районашка хӀанз а чӀоагӀа эшаш я элек-троэнерги.

Технико-экономически показателаш цхьайолча промыш-ленносташка лакхьеннай.

1957 хьалхарча ах шера 1аьржача металлурген предприя-тешка мартеновски пишкашкара, цхьан кв. метр площада тӀара хьаьца болат лакхделар 3 процент, хьалта доменини, мартеновски пишкаш эшача тайпара леларна оттаьр зада-ни 1аьржача металлурген предприятиша кооачашьаьй.

Мехкдаьтта доккхача промышленносте дӀадахача шера-ца лаьрхӀаца эксплуатационни и разведкай буру дегтар лакх-деннад ХӀата а сихах мехкдаьтта скважинашка бурув то-хар дызза кооачаш дац.

Районерча электростанцеша цхьан киловатт-час электро-энергеш еш йола энерге расход соахкарча хьалхарча ах-шера-ца лаьрхӀаца, лаьгӀеннай 3,2 процент. Хьалта а цхьа йолча энергосистемаша, кӀаьстта Грузински, Къыбаседа-Кавказски, Казански, Казахски системаша тӀех расход яьй доагӀа, хьайоккхача энергеш.

Текстильни промышленносте тай хьуьза а кӀадаш ду а станокаш эшача тайпара лелалелга тоаденнад.

ДӀадодача хьалхарча ах-шера цу промышленносте спе-циализаци комплекси механизаци, автоматизаци мероприя-теш кооачаш еш яр, керда, дукхагӀа продукцеш ара хедара машинаш кийчӀеш, хьалхале лелая технологи юкье йоалаш кӀаьна машинаш, станокаш хуьлаш хада а дега а белхаш машинашца делга дӀахо чӀоагӀа.

Аьшка рудан промышленносте хӀанз болх беш я буриль-шикий болх цкӀаьн ахазьен лакхбеш йола керда перфоратораш, 1алаьмате чӀоагӀаца рудашта бурув тохалга машинашца де а уж доахалга геттар сикхе а таро луш йола кердача конструк-цен бурув дегта станокаш. Криворога бассейна дукхах йолча шахташка болх беш я чӀоагӀа низ бола керда скреперни ле-бедкаш, дукха муьх чубода вагонеткаш.

1аьржача металлурге 1омаьй мартена пешкашка лоала-дечул вогӀа доацаш кислород а дегташ конвертерашка аьшкболат лоаладу процесс, кердача техникана эша керда сьлаваш а маркаш а йола аьшк-болат лоаладу, ейга а дарегӀ а йола проката а турбай а профилаш аравьхар.

КӀоран промышленносте тхов чубетгача металлически а агрегатни а чӀоагӀаьний новьжсталац тхов леладара управ-лени машинашца лелая. Угольни разрезашка лаьттан тӀоа-гӀа дӀабакхара белхаш транспорт йоацаш леладелга дӀа-хьохш да.

Мехкдаьтта доккхача промышленносте мехкдаьтта дукхах дакӀахара белхий методаш увтаю. Хий чудеташ мехк-даьтта кӀестадар лакхдеш йола керда метод шера дӀахьох-я. Бурув дегтача погужни дегтагӀаьй дӀада дикх ийбу, ишт-та царца пайда ийбу кердача конструкци секционни турбо-турбеш.

Машинаш еча промышленностан предприятиша металлаш лоаладар а уж хувттар а прогрессивни методаца дӀахьохш да; механически машинаш кийчӀе машинаш, прибораш, шодамаш 1лашагӀагӀа поточни линеш хьа а яь, балхаш деш я. Опытни керда машинаш, прибораш кийчӀаьр. БӀаь совх тайп-тайпара керда машинаш а оборудовани а серех арахецаш я. Керда, пайданах йола металл теда станокаш, металлургиче-ски, мехкдаьттан кӀоран, ейга промышленносте машинаш хьаьр шердаьд; 35 см а 43 см а диагональ йола электрола-зана ра трубка йола телевизораш, радиоприемникаш, лакхкер-ча классан радиолаш, кердача маркан велосипедаш, кхьаьраш а хьаьр дегаденнад.

Текстильни промышленносте кӀадаш дара балхий процес-саш автоматикаца дегдолаш, кӀадаш кӀаьдара а басар хьа-кара, цар дикал а куц а тоадара технологи лакхдеш, гӀу-лакхаш леладеш. Ацетатни даьри хьадар лакхденнад. Из иштта дале а дукхача предприятиша; проектни а конструктор-ски а организацис, иштта 1илма-тохкама институташа хьал-харча ах шеран керда техника юкье яхитарах а из дегаьй-тарах йола лоархӀама зада ни кооачаш яьй.

1957-ча хьалхарча ах шера 800 эзар изобретателни а ра-ционализаторни а миллион совх изобретени рационализатор-ски предложени юкье енай. Цу ах шера промышленносте, гӀишлонаш еча, транспорте могаь пайда ийбеш я 700 эзар гарга техника юха тоара говзалаш, изобретенеш, рациона-лизаторски предложени.

Промышленни продукцеш хьаьш дӀабода мах соахкарча шера хиннарашца нийсбича 1,8 процент дарагӀах ба. 1аьржача а бос болча а металлурген продукцеш хьаьш дӀабода мах ло-хара задани во кхачашьаьй.

III. ЮРТБОАХАМ

Партеси правительствос чекхка юртбоахам лакхбарна от-тадӀаьраш кооачаш а деш, колхозашни, совхоз

денгар-денга деглабоагланш латт

900 эзар кортеи совдайнад. Колхозникий болхлои гүла-кхерча нахей доалахара хьейбаш дийбал.

1957-га хьалхара ах шу 1956-ча хьалхара ах шераца нийсдича дула дебар 30 процент совдайнад. Бежана а хьакши а дулх совдакхара дуккхача колхозашка доахани хьакхари кхабара гүлакх тоадад. Бакьда, доадеш долча хьайбай юкьера цоал лоха да.

Колхозашкен совхозашкен 1957-ча, хьалхара ах шу 1956-ча хьалхара ах шераца нийсдича 26 проценти, 1953-ча хьалхара ах шераца нийсдича шоззен ахазен лакхденнад колхозашкен совхозашкен шура якхар. Цьан Латтагара шура якхар юкьера боарама лаьрхача соакхарчул 18 проценти 1951-ча хьалхара ах шераца шоззен дулаагла лакхденнад. Лакхденнад фуи производств а.

Животноводстван продукция лакхьяларо уж продукташ кийчяри эцари лакхдир. 1957-ча хьалхара ах шераца 1956-ча хьалхара ах шераца нийсдича мехка паччахьалкен продукт кийчяри эцари лакхденнад: доахан — 38 процент, шура — 25 процент, фуш — 35 процент.

Колхозниакшен совхозий, МТС-ий болхлошен, гарггарча шераца сага сик коаочаш дола дулхи, даьттед, шурен дакхарна, Американиа тлехакхе дезарах коммунистически партес оттада декхараш коаочаш а деш, лакхера социалистически декхараш тийнад. Дулхи даьттен, шурен совдакхара дерригача кьаман кьахкегам совболаш латт.

1957-ча хьалхара ах шераца вьашагьелла 674 керда совхоз, цул совхоз, совхозий лаьтта а лакхденнад. Мехка хланз 5773 совхоз я. Ялаташ дьадуш дола совхозий лаьтташ 1957 шера 51 миллион гектар гаргга да, е дерригача мехка хламаш дьаювача лаьттан дьлаагла даькьал совхоз, 1953-ча шера хинна 10 проценти дукхал. 1957-ча шера 1-ча июле кьахчалла лаьрхача совхозашка дар 7,3 миллион корта доакхкий хьайбаш, царна юкье 2,4 миллион доахан, хьакхарч 8,4 миллион корта, жайи гаьзарийи 25,4 миллион корта. 1957-ча хьалхара ах шера совхозаша паччахьалкенна дьаденнад 1,9 миллион тонн шурен 247 эзар тонн дулхи.

1957 шера хьалхара ах шера юртбоахаманна лоархлал боллаш дула машинани оборудовани енна. Юртбоахама дьайиш: 130 эзар трактор (15-ннза лоархлал) 67 эзар ала комбайнаш, 112 эзар ялат раздельни чужарна ялата комбайниш, 74 эзар лафеташ МТС-ашкен совхозашкен рядовий жаткаш (виндурозар) вьашагьеллакарна эшаш йола 75 эзар хедер, хьажжиш чужарна 17 эзар комбайн силосни куьтураш чужарна 24 эзар комбайн, шекара свеклаш чужа 4,5 эзар комбайн, 63 эзар тракторни нохараш, 138 эзар тракторни сьелкаш, 3,8 эзар, квадратно-гнездови коартолаш дьаюварш, 116 эзар тракторни куьтиватораш, 18 эзар тракторни косилкаш иштта кьы дула юртбоахаман машинаш.

IV.

ТРАНСПОРТ

1956 шера хьалхара ах шера церамашинаш мухь дьаюа кхакхар, дахача шера дьлааха 15 процент дегладеннад. 590 миллиад тонн-километр а хиннай. Мухь дьаюа кхакхара план 109 процент, ден-бус мухь тла боттара план 102 процент коаочашьай.

Пассажираш дьаюа кхувар лакхденнад 7 процент, 1956 шера хьалхара ах шера хинначул.

Дадаха ах шера железнодоронни транспортни электрофикаш елген, йовьалча дьалагла лакхдокхаш болх баьб. Машинамакхий дьаюа дьала машинаш дукхак хиннай, керда телловозаш, электровазаш, бокка мухь кхуьва вагонаш тлэкхара. Телловозашкен, электровазашкен мухь кхакхара дахача ах шераца нийсдича хинначул 35 процентага кьахчалла дегладеннад.

Дахача шерага дьлааха мухь кхуьва церамашиний чехка лелар лакхделар, техникский станцешкен мухь тлаботташ саца латтала кьезгах хиннад.

Иштта дьале а етта вагонаш сикх лелар коаочашьаьд. Форда флота министерств хьалхара ах шера мухь дьаюа кхакхар 110 процент коаочашьаьд, мухь дьаюа кхакхар 1956 шера хьалхара ах шерага дьлааха укх шера 15 процент лакхделар. Цу тла, форда машинашца пассажираш кхувар 20 процент лакхденнад.

Хин юкьара транспорт мухь кхуьвалга 1956 шера хьалхара ах шераца нийсдича 7 процент, е 26 миллиад тонн-километр дукхал хиннад, хьалхара ах шера мухь дьаюа кхакхара план 97 процент коаочашьаьд, хин тларча транспортца пассажираш кхувар дахача шера хьалхара ах шераца нийсдича укх шера 16 процент лакхденнад.

Автотранспортца мухь кхакхар 1957 шера хьалхара ах шера 26 процент, е 6,2 миллиад тонн-километр лакхденнад дах ах шу, укх шераца ах шераца нийсдича лакх а деннад.

Мехдаьта кхуьва транспорт дах шу, укх ах шераца нийсдича 31 процент лакхденнад, цистернашара махдаьттен мехдаьттан продукция дьаудоттала — 23 процент.

Гражданский флот пассажираш кхуьвал керда ннз бола самолеташ болх бе юкье якхар. Фен гражданский флотца пассажираш кхувар 1956 шера дьлааха 52 процент дукхак ду укх шера.

V.

КАПИТАЛЬНИ ГИШЛОШАШ ХЬАЛЪЯР ДЕГЛАДАР

Паччахьалкен плано хьождаьча ахача капиталний балхаша 1957-ча хьалхара ах шера 79 миллиад сом лаьцар, (сметан маьхашка) хьалта 1956-ча хьалхара ах шера капиталний балхашка дахачул 12 процент дукхал да из. Лоархлал боллаш лакхдаьннад еза-йоккхача промышленностен капиталний балхаша лаьца ача.

Укх шера лоархлал боллаш эйденнад куьтурни-вахара гишлонаш хьалъяр. Паччахьалкен вахара гишлонаш хьалъяр дах ача 39% лакхдаьннад, хьалта школаш, болынаш, берий учрежденеш хьалъяр дах ача ах шера 20% лакхдаьннад.

Цул совхоз, 1957-ча хьалхара ах шера паччахьалкеннен кооперативни предприятеша а организациеша а капиталний балхашка дукхача ача дахитад паччахьалкен планал-совхоз нецентралоизовани ахача. Капиталний балхашка дукхача ача дахитад колхозаша а.

Дадаха ах шера халкьан боахама масса отраслашкердача производствени машинаш болх болабаьб. Ашк-болат деш йола машинаш кийчяра план тлехкоаочашьай, чон деш йола машинаш кийчяра план коаочашьай. Болх болабаьб Ворошиловский Макевский металлургический заводашка йоккхача кердача домениш пешкаша, Криворожский металлургический завод ашкьарг беш йола йоккхача станю, Бакински трубин завод ашкьарг, «Азовсталь» цн йолчен Ново-Татлыский, Закавказский металлургический заводашка мартемовский пешкаша, Череповецкий металлургический завод коковской батарея а. Болх болабаьб Еманжельский, Алексеевский, Ново-Здольбуновский цементный заводашка, Куйбышевский гидроэлектростанце болх болабаьб койтагьелч йийтагьелч гидротурбинаш, уж лаьрхлалча станцен ннз 1470 эзар киловатт кулаш. Болх болабаьб Кировский, Ворошиловградский, Славянский районы йовхала электростанцешка 100 эзар киловатт кулаш турбинаш.

Кьада тега станюкаш а когий тларска гирс бу машинаш а болх бе дьаоттара план тлехкоаочашьай. Шурий консерваш ю машинаш кийчяра план коаочашьай. Болх болабаьб даьтта-кьолд кийчяра а шурий а заводашка кердача машинаш.

Цьабаькьда, цьаьйолча халкьан боахама отраслашкердача ннзболча машиний болх болабаьб план 1957-ча хьалхара ах шера коаочашьаьд. Коаочашьаьд прокатни станаш, коковской батареяш, ашкка рудан клори боккхаша машинаш, электростанцеш, цементи вьашагьелла ашкьабетонни конструкциеш деталаш кийчяра машинаш болх бе кийчяра план.

Оттаьча хана кийчяьд Ново-Липецкий металлургический завод прокатни стан, Бакински трубин завод стан, Ново-Ворошиловский коксохимический завод шить коковской батарея, Башкирский АССР-е Ермоловский клорбоакхача разреза шолла аргла.

1957-ча хьалхара ах шера гишлонаш хьалъяр индустри дахо деглаенад.

Промышленностан гишлонаш хьалъяр индустри реорганизаци ярах совнархозашта караяхар 3000 совхоз подрядни гишлонаш хьалъеш йолчен монтажни организациеш.

Подрядни организациеша гишлонаш хьалъяр — монтажни балхаш 15 процент дукхал даьд дахача шера хьалхара ах шераца нийсдича. Цуна лаьрхлал Главмосстрой болх лаьрхлал 17 процент, Главмособстрой — 19 процент, Ленинградстрой — 16 процент, Главкиевстрой — 20 процент, Главбашстрой — 28 процент.

Укх шера индустриальни методаш комплексни механизаци гишлонаш хьалъяр балхашта дукхал юкье йаьд. Лоархлал боллаш лакхденнад гишлонаш хьалъяр балхаша кийчача конструкциеш деталеш пайда эцар, кьаьстта вьашагьелла ашкьабетонни конструкциеш пайда эцар. Уж конструкциеш араьхен дахача шера хьалхара ах шерага хьежача 57% лакхдаьннад: гишлонаш хьалъяр балхашка типови проекташ лелар эйденнад.

Цьабаькьда, гишлонаш хьалъяр белхий белгалдаьнна коаочамбоацараш да. Кхы а гишлонаш хьалъяр машинаш механизмаш балхаша латтар дукхал да, балхий лоархлал боллаш дакьа кулашца чакхдоахаш да; промышленни куьтурни вахаре гишлонаш хьалъеца коаочамбоацараш пайда эц типови проектах.

1957-ча хьалхара ах шера гишлонаш хьалъеца организациеша гишлонаш хьалъяр — монтажни балхий мах кьезга-дукхал локхбаьб, цьабаькьда, балхий мах локхе плано оттада декхараш коаочашьаьд даьдац цар.

VI.

БОЛХЛОЙ А ГЮЛАКХЕБАРИЙ А ДУКХАЛА ЛОАРХЛАМИ БАЛХА ОВСАРАЛ ДЕГЛАЯРИ

СССР-а халкьан боахама болхлои гүлакхебарийи дукхал 1957-ча хьалхара ах шера дахача шера хьалхара ах шера хинначул 2 миллион 100 эзар саг лакхдаьннад. Производствени отраслешка — промышленностен гишлонаш хьалъяр, совхозий, транспорт, связан болхлои, инженерни-техникский болхлои, кьиболча специалист дукхал 1 миллион 700 эзар саг гаргга лакхдаьннад. Школаш, дешара заведеней, йилма-тохкамен, лорийи, санаторни-курортни учрежденей болхлои дукхал лакхдаьннад 300 эзар саг; махбарец, вахара — коммунальни боахаме болхлои дукхал — 100 эзар совхоз саг.

Укх шера хьалхара ах шера техникский училишаш, ремесленни, машиннакшен, горнопромышленни, училишаш, фабрикаш — заводий дешара школаш, юртбоахаман механизациен училишаш, юрта боахама механизациен ремесленни училишаш дийна чак а яьха балха вахитта 320 эзар совхоз квалифицирован болху ва. Индивидуальни — бригадий дешарца а, курсашка дешаш шойи гьовзал лакхдаьб а хьалта керда профессаш йомаяь а 3 миллион 600 эзари болхлои гүлакхебарийи ба.

Балха овсарал эйяра план 1957-ча хьалхара ах шера промышленностен гишлонаш хьалъяр коаочашьаьд. Дахача шера хьалхара ах шераца нийсдича балха овсарал промышленносте лакхдаьннад 6 процент, гишлонаш хьалъеца — 9 процент.

Балха овсарал лакхдаьннад дахача шера хьалхара ах шерага хьежача лаьрхача металлургие 5 процент, цетной металлургие 8 процент, клора промышленносте — 3 процент (Донбасс шахтерий белх ди лондаь доьлашеш а), мехдаьта доккхача промышленносте — 16 процент, химический хьамача доккхача промышленносте — 9 процент, машинашгьечей, ашкьабетонни промышленносте — 8 процент, дула промышленносте — 7 процент.

Промышленносте балха овсарал деглаьоалара план масса а союзни республикаш коаочашьаьд.

VII.

ХАЛКЪА ВАХАРА ХЬАЛ ТОАДАР А КУЛЬТУРА ЛАКХЪЯЛАР А

1957-ча хьалхара ах шера СССР XX съезде халкьа вахара хьал а куьтура лакхдаьннад а бав соцамаш коаочашьаьд дахача. 1957-ча шера 1-ча январа денз кьезига алапий луш хиннача боллоштен гүлакхебараштен алапий лакхдаьннад. Хьалта налогаш тохаргьоаца алапий а кьезига даьр даькьаьд. 1956-ча шера 1-ча октябра денз лоархлал боллаш лакхденнад пенсеш. Пенсеш дола керда Закон арадаьлча денз пенсеш ийдед 17 миллион совхоз саг ва. Болхлои гүлакхебарийи юкьера алапий 1956-ча шера хьалхара ах шераца нийсдича 5 процент лакхдаьннад хьалта болхлошкен гүлакхебарашкен коаочаш дола пенсеш кхьаьла гюий цу ханал ца-ах совхоз лакхденнад. Лоацача балха денга баьхбаьб Донбасс шахтерий. Лаьржача металлургие горнорудни, металлургический, коксохимический предприятеша лоаца балха цн оттаде кийчо еш я. 1958-ча шера 1-ча январа денз колхозниакш болхлоиш, гүлакхебараш паччахьалкен юрта боахама продукция телатта дьадаькьа соцам баьб.

Укх шера, хьалхара шерашца санна, паччахьалкено наха гю даьд, болхлои гүлакхебарийи социальни страхованеш ахча деннад, социальни йалашьара пенсеш деннад, дукха бераш долчен цьаь болчен юваношта гю даьд, дешархошта стипендиеш тийнад, махбоацаш лорий гю даьд, махбоацаш а лоадам боацача маьха а санаториешкен салюаца ценошкен баха путевкаш тийнаш, махбоацаш дешар а квалификаци лакхдаьннад а коаочашьаьд, кхьаьлоаца гүлакхашта а ача дахитад. Цул совхоз, 1957-ча хьалхара ах шера хьалхара ах шера боллоштен гүлакхебараштен алапий метта долаш йолча отпущашка 25 миллион саго пайда ийцаьб. Деррига лакхе мел дийнач лаьрхлалча, нахага кьаьд 97,5 миллиад сом ахча, е 1956-ча хьалхара ах шера 20 процент дукхал.

Колхозий юкьарлен производств деглаьро коаочашьаьд колхозий юкьарлен боахаме колхозниакш алаьташкен ахчен пайда кхакхар. Деррига колхозаша колхозниакшта укх шера хьалхара ах шера денна ахча дахача шера хьалхара ах шера денначул 6 миллиад сом дукал да.

Болхлои, гүлакхебарийи, ахархой ахчан пайда эйбалаьрх сберегательни касашка вьадаш лакхдаьннад 9 миллиад сом совхоз.

Лоархлал боллаш айденнад паччахьалкеннен кооперативни махбечар наха товараш ийдар. Еригга паччахьалкеннен кооперативни (центроаза коммиссионни махбар а лаьрхлал) махбара товароборот хьалхара ах шера 296 миллиад сом хилар, хьалта дахача шера хьалхара ах шераца нийсдича 40 миллиад сом е 16 процент лаькхалга хиннай. Роязни товароборота ах шера йоагла план тлехкоаочашьай. Юрташка махбечар потребителски коопераци рознични товароборот лакхдаьннад 15 миллиад сом, е 12 процент. Юкьарлен хьамадуца предприятей товароборот 1956-ча хьалхара ах шерага хьежача 5 процент лакхдаьннад.

Рознични товароборота план кьаьст-кьаьстача союзни республикаш коаочашьаьд хьаьхьох укх цифраша:

1957-ча хьалхара ах шера рознични товароборота план коаочашьаьд процент	1957-га хьалхара ах шера рознични товароборота план коаочашьаьд процент
1. РСФСР	100,6
2. Украинский ССР	101
3. Белорусский ССР	104
4. Узбекский ССР	101
5. Казахский ССР	103
6. Грузинский ССР	109
7. Азербайджанский ССР	106
8. Литовский ССР	112
9. Молдавский ССР	106
10. Латвийский ССР	109
11. Киргизский ССР	105
12. Таджикский ССР	99,5
13. Армянский ССР	107
14. Туркменский ССР	103
15. Эстонский ССР	105

1956-ча хьалхара ах шераца нийсдича даарий товараш паччахьалкен а кооперативни а торговле дохар укх тайпара дукхак хиннад: дулх, колбасаш, кхьаьла дула продукцияш 17 процент, цьаьрар продукташ — 7 процент, дула даьтта — 6 процент, нахча — 9 процент, шураш шурех яь продукцияш — 34 процент, фуш — 24 процент, шекар — 9 процент, кондитерски издешеш — 8 процент, чай — 19 процент.

Иштта лакхденнад даарех доаца товар дохар а: тхана кьадаш — 37 процент, даьреш — 24 процент, лена кьадаш — 9 процент, боаме кьадаш — 3 процент, тлеханаьха а чуханаьха а дула барьжаш — 26 процент, трикотаж — 32 процент, па-эшт, носкеш — 19 процент кога тла бухабу телата гирс — 8 процент, сапа — 9 процент, мебель — 13 процент, фаткен — 18 процент, пхьароах доажко сахьаташ — 23 процент, кьада тега машинаш — 17 процент, цьагга лелало холодильникаш — 45 процент, барьжаш дутта машинаш — шозанел дукхак, пылесосаш — 52 процент, фотоаппараташ — 10 процент, мотоциклаш — 11 процент, бахача нахага а колхозашка шифер йокхар — 26 процент, цемент — 5 процент, мухь кхуьва автомобиль — 11 процент.

Халкьага шера эша товараш дохар лоархлал эйденна долашеш а наха коаочам боллаш хиланзар боаме кьадаш, кога тла бухабу телата гирс, мебель, фарфора — фансан пхьагелаш, гишлоний материалаш. Наха эшаьчунга дьлааца укх товараш хьалдар тлехадусаьд да. Маьхаш дьаь организациеша мела леледу ассортимент шерьяр а товарий дикал лакхдар а промышленностастагара дьадехар, кьаьст-кьаьстача республикаш, краьшка, областашка мел дьаь лоархлал ца беш товараш лоаттадар а. Хланз а коаочам боацаш я маьхаш ду а юкьарленна даьр кийчу а предприятеш, цар техникский коаочам бар тлехадусаьд да.

1957-ча хьалхара ах шера потребителски кооперацие кьомисси а хьожаш колхозашкарен колхозниакшкареш доха хьаьйца даарий товараш 4 миллиад сом лоархлал дешад, е дадахаьш шеран хьалхара ах шераца нийсдича 25 процент дукхал. Кьаьстта тлех лакхденнад хьайбаьх доала даараш дохар — дулх, шурех йоаха продукцияш, фуш.

VIII.

ХАЛКЪА ВАХАРА ХЬАЛ ТОАДАР

1957-ча хьалхара ах шера колхозий рынокашка маьхаш дьаьдалара моттигаш нийсдешар.

Социалистический куьтуре масса оаггораьх дьахо толамаш даьдал.

Юкьерча дешара школаш, цар болхлои а, юрташкарча кийча наьха а, кхийнарий а школаш а лоархлал, 1956-ча хьалхара ах шераца нийсдича 3 эзар дукхак а, царех 2 эзар юрташкарча а. Юкьера школаш йисте яьха а, уж йисте яьхара аттестат хьаьйца а 500 эзар саг ва. Лакхера а юкьерча специалист а дешара заведенеша, техникумаша, заочно дешараш а лерхлал, 770 эзарел совхоз кьона специалист араьхек укх шера.

1957 шу доладуш мехка 1.264 йилмотхкама институташ, цар филиалаш, отделенеш яь, е даха шу доладуш хинначул 54 дукхал. Керда йилма — тохкама институташ еькай Гаьнарца, Махбоале, Ураде, Сибирега, Юкьерча Азен а Закавказьен а республикашка. Йоккхаш шерьяьй юртабоахама йилман учрежденеш, юрта боахама а областий зембохама йортабоахаман станцеш а йола дукха йилма-тохкама институташ хьалъяр. Кинюстановаш дукхал аряьхаш. Кинотеатре нах ахар соаькарча шеран ах шераца нийсдича 55 миллион саг дукхал да.

Городал араьх а городашка а йолаца пионерий лагерашка, экскурсион-туристий базашка, е дачашка салюаца берий а кхуьш боагларий а дукхал лакхдаьннад соаькарча шеран хьалхара ах шераца нийсдича. Юрташкарча моттигашка барашта хьайинлай аьханара берий майдаш а яьлеш а.

Больницаш, бераш ду ценош, халданза йола берий яьлеш, санаториеш, салюаца ценош дукхак хиннад. Дарбашду учрежденеш кердаца медицинский аппараташ, оборудованеш, инструмент йалашьар лакхденнад. Медикаменташ, медицинский оборудовани, инструменташ хьаьр 1956-ча хьалхара ах шераца нийсдича 18 процент дукхак да.

1957-ча хьалхара ах шера куьтуран а вахара — эшама гишлонийи объектш дукхал йоалайлитар.

Еш латта школаш йоалайлитар — 6 процент, больницеш поликлинникаш — 22 процент, берий бешамаш — 23 процент, берий яьлеш — 31 процент лакхделар. Стадионаш, кинотеатрш, клубаш, кхьаьла куьтуран а вахара — эшама а объектш йоалайлитар совхоз даьлар. Цьабаькьда, куьтуран а вахара — эшама а объектш йоалайлитар план коаочашьаьд яь.

Нах чубаха ценош хьалдар дикка дегладенад. Паччахьалкен плано сьаьтах хьал а даьд, нах чу а ховшабаьб 9 миллион совхоз квадратни метр йолча ценошча, е 36 процент дукхал соаькарча хьалхара ах шера хинначул. Дукхача областашка, краьшка, автономни республикаш нах чубаха ценош хьалдара план тлехкоаочашьаьд яь.

СССР-е гюлла нах чубаха хьалдаьча ценош пайда эша болабара укх шераца хьалхара ах шераца паччахьалкен план коаочашьаьд.

Цул совхоз, предприятеш организациеш паччахьалкен плано совхоз шоваш вьашагьелла хьаьхьох хьал а даьд, нах баьчу а ховшабаьб, дукхача ценошча иштта наха шоваш а хьалдаьд паччахьалкено сьуда а луш шовашта чубаха ценош. Йаьмалеш чьагга лоархлал хилар нах чубаха гишлонаш хьалбеш кьаьхьаьмаша лаьла даькьа. Горькерча автозаводаша доладаьча гюлукх тарра дукхача городской болхлои а гюлакхара нах чубаха ценош шоваш низаьх хьалдаьча даькьа лоацаш ба.

Доазол араьхьара мехкашца экономический бувзамаш шерделар, 1956-ча хьалхара ах шераца нийсдича СССР-а араьхара базара гюлакх 18 процент тлехдаьннад. Кьаьстта лакхьелар халкьан демократен мехкашца ю базар. Лоархлал лакхьелар кхьаь мехкашца ю базар а, кьаьстта Индеа, Египтаца, Финляндеца.

1957-ча хьалхара ах шера халкьа боахам деглабара СССР-а паччахьалкен план коаочашьаьд дола хьаьхамаша тешад ду Советски паччахьалкен экономический чьаггало дахо деглаьрах а, Сийлахь-боккхача Октябр 40 шу дьаьрар СССР XX-ча съезда соцамаш коаочашьаьд лоаттабача кьовсаман тлех керда толамаш а доаьш наькьа додаца, советски халкьа ннзкоаьча кьаьхьаьм лакхдаьрар.

СССР-а Министрий Советера Центральни Статистический управлени.

ОблОНО заведуюшес дийцар

Дукха ха йоацаш заведуюш облОНО волча новьк. Цыганков вай республикерча вайнахага хьа тла доагьаца дешара шера дешийтара гүла-кх хьаьхьаьх кьаьмалдеш хиннав «Сердало» болху.

Малагьа тайпара галгьашкен, нохчашкен дешийта лаьрхлал, масса волса сьаьхьа кьаьмашта нийсса дийша а тайп-тайпара говзадаш йолаш а журголаш, хьалта малагьа кийчо а уж гүлакхаш коаочаш дарна яьр?

Иштта аьнна шийга деннаца хаттара жоп луш дийцар новьк. Цыганков.

— Массанена а гуш да вай партеси, правительствос мел лоархлал лела ду нахага дешийтара гүлакхаш. Цьаь шу совхоз ха а Союза СССР-а Министрий Совете соцам баь, я пьаьтлетка истейоаллаш масса-наьха а итт класса лоархлал боллаш массанена а дешийтара гүлакх чакхдаькьа аьнна.

Итт классаш яьха цьаьбаш лакхерча, заведенешка конкурс йоацаш деша гьорбаш, цига болхараш хланз х

Хьалхле лелаерашца нийсле

Производстван хьалхлелелорхой

Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революцион шовзткы шу дызара сийна вай паччахьалкхен кхыболча дуккхача кхьахьамшоа санныахье бовларца чехкача сукхалцел дикача толамашчен балхаш деш ба Шолжа-Галлгйа «Красный молот» цин йолча завода болхлой.

1957-шера хьалхарча ах шера даьча белхашца заводе зенна я новкост Войцкиици начальник вола 4-га йола цехи, новкост Веденко начальник вола 5 йола цехи. Ерипача заводе валовой продукции арахе-пара ах шера план 98%, мара кхоачаш ца яча цу цехаша 106 процента кхоачаш яь шой план.

Номер 4-йолча цехе мастера болх беш ва галлгйа новкост Дзюров. Цу цехе начальник вола Войцкиици дувц, новкост Дзюров мастера балла йолча хана цехе дукха а хулар белха сеца латар, хьаьта хьанз болх нийсе сепар доадаш дика дел гха.— Оаха баркал оал тхой инструментальне мастер вола Дзю-

товна, — йоах н. Войцкии.

4-ча цеха кузнец болх беш ва нохчо Эдилови цун помошник Абукурови. Цар хьара дийнахь шой белха нормаш 120—130 процентана кхоачашь. Хьаьта болх цена а бу цар. Балха хьа ахари белха говзал тлех дикен халар баьхан долаш цоагьа баркал оал парна шой кулгалхоша. Ала дезаш да цу заводе 4-ча цехе кузнец Шавло помошник нохчо Мацаев болх беш болча пхьоалле болх йалаьмате дика делаш хилар а. Дийнахьара белха боарам цу шинне 200—250 процентана кхоачаш бу. Царел тлехьа юсаьш яц нохчо комсомолец Ушнев помошник вола кузнец Зимица болх бу пхьоалле а. 200—210 процентана кхоачашь цар хьара дийнахь шой белха нормаш.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революцион 40-шу дызара сийна заводе материалла кхоярна цхьан бетта яча итогаша хьаьгойтар 4 цехе 86 тонн металл 40 тонн нефти кхьодь хилар.

А. ДОДОВ.

Нолхоз хьалъеш латт

Беррига шой мехка цлабхьа нах юртарча бляпхьайта цлагла чуховшлару-болаш бацар. Цудухьа хьалха баьжкар шой ценой дикта делар тлехьаьчачарна.

— Са цла кхьа цленаш латташ да, — дувц колхоза счетоводас Аваев Махмудас. — Царех ши цла чубаха фусам йоаьча новкосташта деннад аз: Готта яле а, халхетар доацаш, бартайна дах тхо.

Колхоза правленес соцаьм баьб: гуралехь хьара дезела ши цла хила деза, аьнна. Хьара кхьаьнахь цлен уллуь хьана даь аьнна, керда цла да хьалъеш.

Дуккха нах колхозий белхашкара хьа а ца боаьш, цленох хьалде колхоза правленес хьара юрта гирской бригадаш вьаьагьтлехьа. Царна юкхье бахйта говзагь бола нах кержар. Кайгирхошта юкхье а бар говзаьш.

Юрта цхьан уллице тла Микаева Доккайна лаьрхьа цла деш я комсомольца Бабуева Сайли зенно. Цу зенно болх беш кхо сар ва. Цар цла дола-даь массехь дла мара дац, бакьда, хьанзехь а пенаш хьалъеш боаьх уж. Укхьаь болх беш бараь мабарра гирской болга хьаьхьох цо.

Доакъар йалашдеча бригаде

Цоагьа йоакхо ю Первомайски районерча Ленина церах йолча колхозе доакъар йалаш-дарна. Йол хьокхача машинаш тла болх беш болча кайгича наха Точиев Яхьси Загиев Сулеймаси дика болх барца уж белалбаннаь колхозе.

Хьинар а денал долча галлгйа кайгича наха 120—150%, кхоачашь болха нормаш.

Йол вьашка тохаш а аьла аргьаш деш а ба кьона, колхозникаш Зейтов Осман комсомолец Джинханов Мурати. Хьара денна 130%, балха норма кхоачаш а ю цар.

Дика вьаштлехьабакьаьа цла-хьу полеводчески бригада болх

колхозникаша лоархьаша царна безаш а болча бригадара Татиев Ахьмаден учетчик Кашиев Султане. Хьайбаьта доакъар йалашдар доакъаьа лоархьаме гьулакх хилар кхьаьта а деш, Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцион шовзткы шу далар доккхача толамашца дезергдолаш ба Лени-на церах йолча колхоза доакъар йалашдеча бригадара колхозникаш.

Иштта доккха кхьаьгеама толамаш доаьаргьа районера-ча кхьболча кайгича наха а.

С. КОТНЕВ, Первомайски ВЛКСМ-а райкома секретарь

Лор Нальгиев Саварбик

— ...Хьанза, Нохч-Галлгйа республика вьашагьйоллача хана, доккхий гьулакхаш эш нохчаштен галлгйаштен. Цу гьулакхашта юкхье цоагьа лоархьам болаш да лорий белхаш а наьха унахцено лорьяр а. Кхьастта юрташка дукхьагьа эш лораш а кхьболла медицинский болхлой а. Дукха ха йоацаш со волача вера галлгйа, 56 шу даьнна лор, Нальгиев Саварбик. Балха вахара хьаькхьа шийца кхьамаьл даьчул тлехьагьа Саварбика хьаькхьаьхь моьх вьашагьйоллача гьулакхаш а цар хало а ше кхьаьтеш хилар. 26 шера лорал леладаь говза лор городе ца а леш, юрта, лораш дукхьагьа безаьа балха ваха разьа хилар. Со цоагьа разьа ва Нальгиев. Первомайски районера-ча больницел лорал деш ва Саварбик, — иштта кхьамаьл лора Нохч-Галлгйа АССР-чу оргкомитетта унахцено лорьяр управленен начальника нов. Пашутев.

В 1930-шера Азербайджански паччахьалкхен университетт яькхьачул тлехьагьа, 26 шера Советски союзерча тайп-тайп-парача мотигашка сий дола, наха оьаш дола гьулакх-лорал деш хьинаь Нальгиев Саварбик.

Шийна дукха эьаш карайца лорий профессия болха хам а беш, кхьаьгеамхой унахцено лорьярна цоагьа йоакхо а еш, дьаьхьаш ва галлгйа лор. Саварбика, университетт яькхьаьчул тлехьагьа, дукхьагьа йола балха говзал йоамаяь Москверачен Ленинградерачен лорий учрежденешка.

1931—1933 шерашка цо болх бир Москвитини медицинско-биологический институте, цул тлехьа-га, 1933—35 шерашка, хьалхарча ленинградерча лорий институте дика а дешаш аспирантура яькхьар Саварбикас. Аспирантура деша вагьлача хана местни комитетта председа-тель волаш юкхьара болх бора

„Назрановски“ яхача совхоза кхьаьгеамхой толамаш

«Назрановски» яхача совхоза Пхьиле-кхонги юртарча отделе-нен болхоша шера кхьаьсам лоттабуй сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революцион 40 шу дызара сийна дьаьхьа социалистически яхье коталонаш яхарна.

Ялат чудерзадаь даькарна цоагьа сикхо еш ба комбайне-раш а трактористаш а. Цхьакхьа а хало ца лоархьаш цар тлехьаьчашь шой деннара белха нормаш. Белха тла бокх-хий кхьамаш боаь Нальгиев Кьурейша. Сменах ялат чудер-заьара норма 20 гектар йолча, цо 30 гектар ялат хьокх хьара сменах. Белха цул тлехьаь а-саьш вац ший норма 13 гектар йолаш, 15—18 гектар ялат хьокхаш вола комбайнер Кортюев Ярагьа а. Белха геттара йоккх-хий коталонаш йоаь кьонача комбайнерка хьирий йола Дзавасова Галинас. Цо ший С-6 яхача комбайнаца 12 гектар норма йолча 20 гектарага кхаччалца хьин касараш хьаьтеш. Хьанзале 250 гекта-рага кхаччалца ялат чудерза-

даь яьни из. Ший гьулакх довазаш а болх безаш а я Дзавасова Галина.

1941-ча шера ленинградера-ча фронте фашисташа дукхьаь тлехьаьча цлехьаьска доара-хошта дарбаш а деш, ший граждански декхар кхоачаш-дир лора.

1945—1954 шерашка Карело-финский ССР-а а Иркутский областе а медицинский учрежде-нешка ше кхьаьгеамхой дола дукха а везийташ, ший низи говзални кхо ца деш, доккхий говзални кхо ца деш, доккхий бектокхамера лора белхаш даьд Нальгиев.

1955—1957 шерашка Фрунзе республикански клинически больницел, цул тлехьагьа пен-ко-жувови фабрика здравпунк-та заведующий волаш хьинаь Саварбик.

Боккха кхьаь хилар Саварби-ка партес правительствоси Нохч-Галлгйа АССР юкамет-таоттаряхь баьча соцаьмаш. Галлгйа кхьаман юкхье лораш кьезига хиларга а хьанзарча, республика юкаметтаоттаьча, хана медицински болхлой бел-зарга а хьаьча, ший даьд мех-

ка цлавенаь нов. Нальгиев.

Ший бут совх ха я Нальгиев Первомайски (Галашкарча) районни больницел лорал деш вола. Шийна тлаухаш бола дуккхача кхьамаь нах доккхача эьделача тла а иьбо, лартгьа царга хьаьжа а хьож кхьаьна лор. Цхьадола галлгйа хьета ца деш дола ларий хьаькхьа хьамаь наьна метала дла-дуьц Саварбика.

Цамогаш бараьта лартгьа дарба даь ца леш, районо ба-хача галлгйа а кхьаьча кхьа-машта а санитарни хьаьмаш ду, лекцеш а еш цо.

Эьдел долаш а безаме а ва Саварбик ше болх беца кол-лектива юкхье, цудухьа ерига коллектив цун сий деш а из лоархьаш а я.

Саварбика разьа ва больни-цей кертера лор н. Синхьаь. —Нальгиев йоккха опыт а йолаш, кхьаьна лор ва. Шийна ма-монта, цамогаш бараьта дарба даь ца леш, больницера-ча медицинский болхлойта пай-дане хьехараш цу цо, — яхаш дувцар Синхьаьна.

Укха, республика вьаша-гьйоллача, халача хана лорий белхаш мел лоархьаме а бекх-токхаме а до ховши, ший низи говзални кхо ца деш, уж дла-хьоргдолаш ва Нальгиев. —Со даьдмехка цлавена ши бут ба, городе балха ваха иьш йоллашхьа а, юрташка лораш дукхьагьа эьаш хилар кхьета а даь, укх Первомайски районо балха зенаь со. Доккхий декхар даь районерача медицински болхлойта хьалхьаьша латта-раш, сай воксхьаьла ца хьожаш наьха унахцено лорьярна длахо йодача хана дуккха бел-хаш де лаьрхьад, аз, — аьлар Галашкарча районни больницел болх беш вола, 56 шу даьнна-ча лор-галлгйа Нальгиев Саварбикас.

Х. ГАЛАЕВ,

Сурта тла: Нальгиев С.

Плехва И. фото.

Красный молот цин йолча заводе

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистический революцион шовзткы шу кхачара сий-на цхьана яхье бовларца тайп-тайпурца цехашка хьокхам болаш дика болх бар баьхан долаш. Хьара дийнахьа ца аьл а ший а белха нормаш кхоа-чашь заводеьра нохчашен галлгйаштен.

Масала номер пхьихь йолча цеха электросварщик бригада-цада электросварщик болх беш ва кандидат парте вола нохчо новкост Веригов Увойс. Массаволча заводе болхлойца белха тла яхь а цун массанел дикахь латт Увайс болх укх сахьата. Из санны вола болх-лоьун сий доьдергьац оаьх йоаьх, цу заводе кулгалхоша.

Ше балхара мукьа волача хана шийна чуьле ценош деш вола новкост Веригов Увойс. Завода кулгалхоша дика нов-костал ду. Увойса ценош хьалдеьа эьаш долча; хий чу лоттаде яь баларца а эьаш машина яларца а иштта кхьа-долчунца а. Кьаьдвалар фуд-хаш Увойса дийнахь а буса са ца долаш пачаьхьал-кхеннеи шийна ценой гир-саш хьалбаран кхьаьгеарца. Дийнахьар белха боарам бляь процент мара йоаьча нов-кост Веригов Увойса ца хад-даш ше заводе балха вьаьча дийнахь денз хьара дийнахь цхьа бляь-ах бляь процентана кхоачашь ший белха норма-ш.

Иштта дика белпал баьнна ба цу цехе Увойс вола элект-росварщик болхаш деш дукха хана денз член парте а болаш эьсий новкосты Рыб-кинни, Климови. Мукьаьча хана Шолжа-Галлгйа тарча нефте-техникума бийсана еьжача шко-ла курсашка деша ух уш. Бел-ха оьсарал тлехь дикен произ-водственни дисциплина, кхьаьча болхлой а хьалхашка массал долаш халарца заводе сий-лен доскагьа ба уж. Новкост-ий Рыбинни Климови заводе болх беш бола дукха ха я. Царгара хьокхам а эьаш бел-ха тла социалистический яхье валарца цар мугларашка дла-ийсвеннаь кандидат парте во-ла тлехь дика электросварщик новкост Веригов Увойс а.

Нохч-Галлгйа АССР йолла

(Юхедисар).

33. Омарова Гайншат — Сая-сановски районерча Жданова церагьа колхозера.

34. Пак Софья — колхозница Шалински районерча Вороши-лова церагьа колхозера.

35. Пиргар Мария Иванов-на — цлен-нана, Шолжа-Га-ллитара.

36. Пономарева Альберта Ви-кентьевна — болхо, Гудермес-ски районерча кирпични заво-дера.

37. Розилора Хана Шамаев-на — цлен-нана, Шолжа-Га-ллитара.

38. Рязанова Мария Иванов-на — колхозница, Наурски рай-онерча Ворошилова церагьа колхозера.

39. Семеновна Анна Тихо-новна — колхозница, Шалин-ски районерча «1 Май» яхача колхозера.

40. Сергеева Ираида Василь-

Нохч-Галлгйа АССР-а Оргкомитета председатель ГАЙРБЕКОВ М. Нохч-Галлгйа АССР-а Оргкомитета секретарь КОМАРОВ М.

евна — цлен-нана, Шелковски районерча Шелковская яхача станицера.

41. Умаханова Гулаз Шахи-довна — цлен-нана, Урус-Мар-тановски районерча Двуречье яхача юртара.

42. Урчукина Анастасия Мак-симовна — цлен-нана, Карга-лински районерча Старо-Глад-ковская яхача станицера.

43. Усенова Аниет — колхоз-ница Каргалински районерча Максим Горьке церах йол-ча колхозера.

44. Уголкина Вера Федоров-на — цлен-нана, Шалински рай-онерча «Колхозное» яхача юр-нерча.

45. Хамзатова Зухра — кол-хозница, Гудермесски райо-нера.

46. Югай Ден сук — цлен-на-на, Наурски районерча «Мекен-ская» яхача станицера.

Боккха толам

Хьара денна керда кхьаь баьхь Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцион 40 шу дызара сийна вай республике дьаьхьаь со-циалистический яхьо. Кхьаьге-амхойта хоза хетаргдолаш да 20-ча июле № 18 йолча гиш-лоний-монтажни управленен болхлойта а говзанчаьша ханал хьалха 9 бетта программа кхоачашьар. Гишлоньхоша ха-нал хьалха дьаьхьаь яхь бет-та яь яькхьай 18 промышленни объекташ. Управленен гиш-лоньхоша а монтажникаша а шой болх дика вьашагьйол-ларца а, халача белхашта ме-ханизироват дарца а белха ов-сарал сов яькхьарна шоашта хьалхьаьшца оттадаь декхар 10 процент совх кхоачаш а дир, хьаьта хьамаьх дьаьба мах кхобарца пачаьхьалкхенна 638 эзар сом пайда а бир.

Октябра сийна йоаржакьаь хьаь хьалхе лелаю новкостий Олейников а Спасский а на-чальникаш болча участкаша.

АКАПАН.

ХИННАР

Къуй зулам деш боаькхача тлера лийцаь

Орджоникидзеви станице Цлехьаь Октябра, уллица, тла го боаьш делар ши зламига сар. Цхьаннена бе йоаллар зла-мига чьомодан. Катигча наха го баьхар станице Готла, массаз яхар мо, района универмага чу а эьтар, тайп-тайпара хьамаь мах бувцаш, мехкарашта йотта-раш деш.

Милиционер болхлой бьарг кхьайтар цу наха леладеьча де-габуамерча гьулакхех. Уж ми-лице дьабигар, хьаьчаьча гуча-даьлар Завен Манукян, Алек-сей Сабанцев набактар мукьа баьнна дукха ха ца хилар а, уж цхьаннахьа балха ца хилар а. Цар чьомодана чура тепчен яхь поатрони корайир.

Милицен болхлойта гучадак-кха мегьад Манукьянаь Са-банцовси, укх шера май бет-

та Орджоникидзеви станица универмага 15.000 сом мах болаш товариш локькадар.

Зуламхоша дарий дир ши бутт хьалха универмага болх-лой делкьийга чубаьча хана Сабанцев тикача вьисарах. Пти бляь тума ахьен 15 сахьати иштта кхьаьла товариш ий-ца тика юа хьаьелача хана Ма-нукияна новкосталца цаьолуш араьаьлар Сабанцев. Хьаьта хьанз локьаь хьамаь еькха а баьнна Орджоникидзеви ста-ницера тика цьаькхьа а яхьа юаьбаькхьабар. Манукьяни Са-банцевеи.

Ший ханна соца а баьб гуча а баьхьаб бекхьабараш. Зула-мхошта кастта народни судо суд ергьа.

РЕДКОЛЛЕГИ.

СОЮЗА ССР-а СВЯЗИ МИНИСТЕРСТВА СОЮЗПЕЧАТЬ

1957 шера 2-ча ахшера ПОДПИСКА хьайинлай республикан газеташта.

„СЕРДАЛО“

ССКП Нохч-Галлгйа обкомей Нохч-Галлгйа АССР-а Оргкомитетей орган.

Газет арадуьргьа галлгйа меттала кьира 2-за, „Правда“ яхь газет миссел доккха а долаш.

Газета кулг язьара мах:

3 бетта—4 сом 80 коп.

6 бетта—9 сом 40 коп.

Кхьаьстача цхьан газета мах—20 коп.

„ЛЕНИНАН НЕКЪ“

ССКП Нохч-Галлгйа обкомей Нохч-Галлгйа АССР-а Оргкомитетей орган.

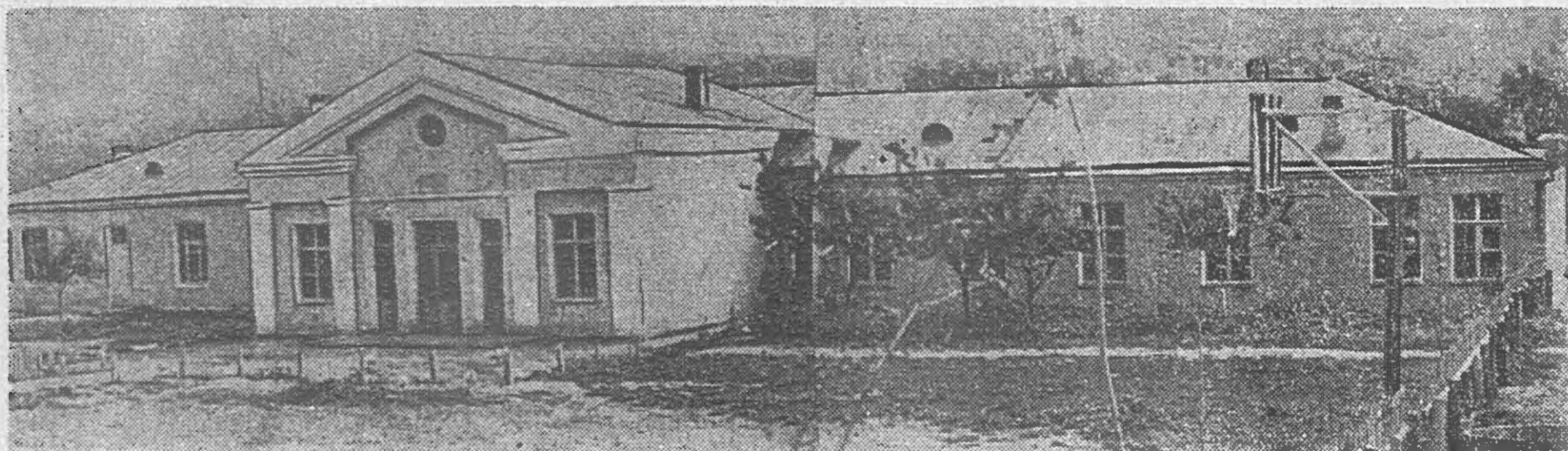
Газет арадуьргьа нохчий меттала кьира 3-за, „Правда“ яхь газет миссел доккха а долаш.

Газета кулг язьара мах:

3 бетта—7 сом 80 коп.

6 бетта—14 сом 60 коп.

Подпискаш дьайио масса йолча гордий а, районий а связи конторашкен, отделенешкен, агентствашкен, „Со-юзпечать“ киоскашкен, хьаьта заводашкарчен кердаь-ношдечарчен, организационешкарчен, учрежденешкарчен, учебни заведенешкарчен, совхозашкарчен, МТС-шкар-чен, колхозашкарчен общественни уполномоченнаша а.

Первомайски районера школа.

Москвера фестивалъ

Кьона цегаш вьашагьхьеташ Яхьлагьа фестивалъ я, Адамий цегаш тахан гьоздоа-хаш

Кайгирхой юьхь елаш я.

Дукха илеш цар доаьаргьа Кьам мел доьчоа

дезаргдолаш,

Цар доаьа илеш гьоттаргьа Халкьий машар

отторгболаш!

Новкост, хьа дог иразе да Хьо фестивале вода, Та хьошбола никъ сийрда ба Хьа из маьлаха бода.

Дунен яхьлагьа фестивале Кхьона хье водаш вале,

Вай республикагара

моаршал

Цига массанега дьале!

А. ГАНИЖЕВ.

Ханал хьалха план кхоачашьаьй

Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистический революцион 40 шу дызара сийна яхье баьннача «Октябрьнефть» управленен эксплуатационни-каша боккха толам баькхьаб.

Управленен промыслаь болхалоша а говзанчаьша а 19-ча июле кхоачашьгьир воркь бетта производстван план. Цар ханал хьалха план кхоачашь таро хилар шой белха гьулакх

дикхаш вьашагьйохарца а, хьаьта коача йоапар дукхьаь хьаьрца а.

Балха гьулакх дика дьада-хьарца планал совх цу управ-ленен коллективно 16500 тонн маьхьаьдаьта даькхьад. Цу ханагахь цу эксплуатационни-каша кхьодаьд маьхьаьдаьта дьаьлодаш дола пачаьхьалкхен 2 миллион 220 эзар сом.

АКАПАН.